

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Олена Валеріївна ДРОЗДОВА,

*канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінально-правових та адміністративно-правових дисциплін
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Катерина Григорівна ЗАРІЦЬКА,

*старший викладач кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін ПВНЗ
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Судовий контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) відіграє неабияке значення у процесі проведення досудового розслідування, оскільки такі НС(Р)Д часто пов'язані з обґрунтованим втручанням у приватне життя осіб, тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод громадян. Лише у 2020 року до слідчих суддів надійшло 159366 клопотань суб'єктів розслідування щодо проведення НС(Р)Д [1].

Відповідно до КПК України слідчий суддя уповноважений здійснювати судовий контроль під час проведення НС(Р)Д і забезпечувати законність і обґрунтованість обмеження конституційних прав і свобод людини на стадії досудового слідства в кримінальному провадженні. На підставі ухвали слідчого судді проводяться такі НС(Р)Д як: втручання у приватне спілкування (статті 260, 261, 263, 264), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (стаття 267) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (стаття 268), спостереження за особою, річчю або місцем (стаття 269), аудіо-, відеоконтроль місця (стаття 270), негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (стаття 274) [2].

В цілому, судовий контроль у сучасній юридичній літературі визнається самостійною організаційно-правовою формою реалізації судової влади [3, с. 367], системою передбачених кримінально-процесуальним законом засобів, направлених на реалізацію конституційних функцій судової влади, покликаних, у кінцевому підсумку, до недопущення незаконного та необґрунтованого обмеження прав особистості у кримінальному процесі, до її поновлення у цих правах або можливої їх компенсації засобами права [4, с. 220], законодавчо регламентованою, непреюдиціальною діяльністю, що здійснюється за наявності процесуальної підстави у визначених межах спеціальним суб'єктом – слідчим суддею з метою перевірки дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні» Такий судовий контроль є засобом обмеження свавілля з боку держави (державних органів і посадових осіб), у зв'язку з чим

застосування будь-якого державного примусового заходу процесуального характеру поза судовим рішенням є неприпустимим [5, с. 452].

Судовий контроль за дотриманням прав людини під час проведення НС(Р)Д вирізняється своєю специфікою, яку зумовлюють такі ознаки: а) це суворо регламентована законом кримінально-процесуальна діяльність, сутність якої полягає у перевірці й оцінюванні законності та обґрунтованості певних дій і (або) рішень органів та осіб, які здійснюють досудове розслідування, а також у вирішенні питання про допустимість обмеження певних прав і свобод конкретної особи; б) суб'єктом контролю виступає лише слідчий суддя; в) метою контролю є захист конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян; г) судовий контроль виступає для громадян гарантією законності діяльності органів і осіб, які здійснюють досудове розслідування; ґ) ця діяльність не пов'язана із вирішенням питання про винуватість особи, яка притягується до кримінальної відповідальності; д) такий вид контролю здійснюється виключно на стадії досудового розслідування; е) результатом цього контролю є внесення загальнообов'язкового, забезпеченого примусовою силою держави судового акта (ухвали); є) межі судового контролю зводяться до таких основних вимог: такий контроль не повинен перетворюватися на управління розслідуванням; при його здійсненні є неприпустимим порушення прав і основоположних свобод людини [6, с. 44-45].

Особливістю діяльності слідчого-судді є те, що під час здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та законних інтересів осіб не вирішує питання про винність або невинуватість особи, притягнутої до кримінальної відповідальності, а здійснює перевірку правомірності застосування до осіб заходів процесуального примусу, які обмежують конституційний принцип недоторканності особи [4, с. 220], а також запобігає неправомірним діям і рішенням, що порушують конституційні права і свободи громадян.

Під час ухвалення слідчим суддею рішення про дозвіл на проведення НСРД, такий суддя має переконатися, що його рішення є законним, тобто ухвалене згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження; обґрунтованим, тобто ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до статті 94 КПК України; вмотивовані, тобто є рішенням, в якому наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення [2].

Формами судового контролю при проведенні НС(Р)Д під час досудового розслідування є: 1) судове дослідження обставин справи під час розгляду ухвал про проведення негласної слідчої (розшукової) дії (при цьому суд не вправі вирішувати питання про винуватість особи у вчиненні злочину, давати оцінку доказам з точки зору їх достовірності та достатності для кваліфікації діянь особи або вирішувати інші питання, які потребують вирішення під час судового розгляду справи); 2) постановлення ухвали слідчого судді про проведення негласної слідчої (розшукової) дії; 3) контроль строків проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 4) негайне припинення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на її проведення (стосовно особливих випадків, передбачених ст. 250 КПК) [7].

На жаль, на практиці судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб при проведенні НС(Р)Д зводиться до винесення ухвали слідчим суддею про дозвіл на її проведення або відмову у їх проведенні.

Виходячи зі змісту статті 55 Конституції України, де зазначено, що «права і свободи людини і громадянина захищаються судом», вважаємо, що сьогодні судовий контроль за проведенням НС(Р)Д повинен бути удосконалений, адже слідчий суддя повинен здійснювати судовий контроль не лише під час надання дозволу на проведення НС(Р)Д, а також і на інших стадіях проведення НС(Р)Д, наприклад, здійснювати судовий контроль доказів (матеріалів), отриманих за результатами НС(Р)Д.

Звичайно, сьогодні існує ряд проблем правового регулювання судового контролю під час проведення НС(Р)Д. Зокрема, до таких проблем належать: 1) невизначеність чіткого розуміння у нормах кримінального процесуального закону статусу втручання у приватне спілкування у системі НС(Р)Д: як самостійної НС(Р)Д, яка може проводитись у визначених законом різновидах, чи узагальнюючого поняття, що містить у собі чотири самостійні НС(Р)Д, визначені нормами КПК України як різновиди втручання у приватне спілкування [8]; 2) невизначеність і відсутність чітких меж судового контролю, зокрема у разі задоволення клопотання та надання дозволу на проведення НС(Р)Д слідчий суддя безпосередньо не здійснює подальшого контролю чи нагляду за її виконанням, не отримує від слідчого чи прокурора повідомлення про результати їх проведення [9, с.279]; 3) невизначеність правового статусу та повноважень слідчого судді, оскільки в КПК України не передбачено жодної статті, яка б окремо регламентувала повноваження слідчого судді навіть у загальному характері, що призводить до того, що повноваження слідчого судді досить обширні та різнопланові [10]; 4) невизначеність і відсутність чіткого порядку відбору кандидатів на виконання судово-контрольної функції [11, с.325].

Вирішення цих правових проблем надасть можливість удосконалити судовий контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. Звіт про роботу прокурорів за січень-грудень 2020 року. URL: <https://data.gov.ua/dataset/c150bc1b-54c0-4fd5-b7a6-d7e1df6acb34/resource/bd043eb4-8d02-498e-9cd9-b2a10e0584e6>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Гловюк І. В. Судовий контроль як категорія теорії судової діяльності у кримінальному процесі. *Актуальні проблеми держави права*. 2009. Вип. 45. С. 367–371
4. Волошина В. К. Судовий контроль як специфічний принцип досудового провадження. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 47. С. 220–224
5. Фаринник В.І. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: теорія та практика : монографія. Київ : Алерта, 2017. 548 с.
6. Роль слідчого судді у кримінальному провадженні. 2019 – 2020 роки: Звіт за результатами дослідження / Автор. кол.: Ю. Белоусов, В. Венгер, А. Ореан, Є. Крапивін. URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/05/rol_slsuddya_web-2.pdf?fbclid=IwAr3r1_t9ii_8mumqkumorawbvapcrmyhihvf3xrnnmoxfittz4ooyv7eli
7. Городовенко В.В. Слідчий суддя, як суб'єкт надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. URL: <https://kievskisud.od.ua/press-department/all-news/3295-slidchij-suddya-yak-sub-ekt-nadannya-dozvolu-na-provedennya-neglasnikh-slidchikh-rozshukovikh-dij>

8. Teremetskyi Vladyslav, Tataryn Ihor, Kovalenko Volodymyr, Yakovenko Mykola, Udovenko Zhanna, Salmanov Oleksii. Phenomenon of interference with private communication as the category of theory and practice of criminal proceedings. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 2021, 24 (Special Issue 1), p.1–9

9. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія / В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, С. Є. Абламський, Л. В. Гаврилюк та ін.; Держ. наук.-досл. ін.-т. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 352 с.

10. Попелюшко В. О. Слідчий суддя у кримінальному провадженні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія: Право.* 2014. № 1 (9). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n1/14proukr.pdf>

11. Лісовий О.О. Межі судового контролю під час проведення НС(Р)Д, пов'язаних із використанням технічних засобів. *Юридичний електронний журнал.* 2021.№ 3. С. 323-327